

Educație pentru cetățean

Introducere

Acest document reprezintă o propunere concretă de reformă vizavi de felul în care autoritățile pot asigura o educație mai conectată la nevoile actuale ale societății. Propunerea vizează trei mari direcții:

Educație civică

Educație juridică

Educație media

Propunerea a fost redactată de experții asociațiilor Funky Citizens, VeDem Just și Centrul pentru Jurnalism Independent și depusă în februarie 2021, în cadrul consultărilor pentru PNRR. Documentul poate servi drept inspirație pentru orice decident deschis către ideea de reformă în educație.

Contact:

Elena Calistru – elena@funky.org

Cuprins

[Introducere](#)

[Ce înseamnă „educație pentru cetățean”?](#)

[Contextul actual](#)

[Educația civică](#)

[Educația media](#)

[Educație juridică](#)

[Principiile reformei](#)

[Propunerea noastră](#)

Ce înseamnă „educație pentru cetățean”?

Educație civică și juridică:

Tinerii au nevoie să înțeleagă, dintr-o perspectivă critică, cum funcționează democrația, care le sunt drepturile și responsabilitățile, dar și ce este media și care sunt implicațiile sociale, culturale, politice și economice a acesteia, precum și cum pot folosi media pentru a fi cetățeni activi și implicați. Aceștia au nevoie de cunoștințe și abilități noi tocmai pentru a înțelege care este rolul lor în societate și cum pot contribui la promovarea valorilor democratice, pentru asta fiind nevoie de o educație civică și juridică timpurie.

Educație media:

Se referă la acele abilități, cunoștințe și capacități de înțelegere care permit cetățenilor să utilizeze mijloacele de informare în mod eficient și în condiții de siguranță. Pentru a permite cetățenilor să aibă acces la informații și să utilizeze, să evalueze în mod critic și să creeze un conținut mass-media în mod responsabil și în condiții de siguranță, aceștia trebuie să dispună de competențe avansate în domeniul mass-mediei. Educația în domeniul mass-mediei nu ar trebui să se limiteze la cunoașterea instrumentelor și a tehnologiilor, ci ar trebui să aibă ca scop înzestrarea cetățenilor cu capacități de **gândire critică** necesare pentru a-și folosi discernământul, pentru a analiza realități complexe și pentru a recunoaște diferența dintre opinii și fapte. Prin urmare, este necesar ca atât furnizorii de servicii mass-media, cât și furnizorii de platforme de partajare a materialelor video, în cooperare cu toți actorii relevanți, să promoveze dezvoltarea educației în domeniul mass-mediei la toate nivelurile societății, pentru cetățenii de toate vârstele și în privința tuturor tipurilor de mass-media precum și să fie urmărite îndeaproape progresele în acest domeniu.

De ce avem nevoie de o astfel de educație?

Nevoia de a dezvolta competențele media ale cetățenilor este stipulată în numeroase documente europene, printre care DIRECTIVA (UE) 2018/1808 - Directiva serviciilor mass-media audiovizuale¹, care definește importanța educației media (educației în domeniul mass-media)

În prezent, nevoia de dezvoltare a acestui tip de competențe este acoperită punctual și prin activități întreprinse de câteva ONG-uri din domeniu. Ținând cont de faptul că e nevoie de învățare constantă și pe termen lung, aceste materii nu pot fi comprimate doar într-o materie care se face pe parcursul unui an.

¹ [DIRECTIVA \(UE\) 2018/1808](#): „Statele membre promovează dezvoltarea educației în domeniul mass-mediei și iau măsuri în acest sens”.

Educație civică

Educația civică este în programa școlară ca materie de sine stătătoare, însă este luată în derizoriu tocmai pentru că importanța ei e prea puțin înțeleasă de profesori și de elevi.

Educație media

Educația media mai este abordată răzleț în manualele de educație civică, parțial în programa de Studii Sociale de la liceu și la disciplina opțională „Competență în Mass Media pentru liceu”. Informații despre produsele media sunt incluse și în programa de gimnaziu, fiind și în acest caz un bun punct de plecare.

Educație juridică

Educația juridică, în lipsa unor profesori care să aibă cunoștințele minime generale pentru a putea preda această materie, este văzută mai mult ca o materie exotică.

Contextul actual

Sistemul de educație din România are multe lipsuri, începând de la calitatea programei educaționale, până la capacitatea acestuia de a răspunde nevoilor actuale ale societății. Necesitatea transformării educației din România apare constant ca temă de discuție în spațiul public. O parte importantă a acestei transformări trebuie să includă și implementarea transdisciplinară a educației media, educației civice și a educației juridice, care, dacă ar fi puse sub o singură umbrelă, ar forma o disciplină globală – educația pentru cetățean.

În acest moment, cadrul de politici publice în domeniu este aproape inexistent, însă, chiar și în lipsa acestuia, există o experiență valoroasă din partea societății civile care poate fi folosită în elaborarea noilor direcții în aceste domenii.

Educația civică

Educația civică e parte din cursurile obligatorii pentru gimnaziu, dar, din păcate lipsește la liceu, moment când tinerii încep să fie din ce în ce mai activi în societate, mai ales începând cu momentul în care sunt chemați în fața urnelor, la vot. Privind în viitor, în 2024 vom avea o nouă generație de tineri care va fi chemată la vot, lucru care, în acest moment, e aproape ignorat. Actualmente, lipsurile sistemice sunt acoperite de inițiative venite din partea ONG-urilor. Exemple: <https://educatiecivica.ro/>, <https://forumapulum.ro/ro/>, <https://educatiejuridica.ro>).

În documentul „[Rapoartele celor șapte grupuri de lucru tematice](#)”, din cadrul proiectului România educată elaborat de Președinția României, obiectivul 5 prevede integrarea unor activități care să faciliteze dezvoltarea competențelor și aptitudinilor civice și transversale. În cadrul aceluiași proiect, unul dintre deziderate până în anul 2030 este ca elevii să aibă capacitatea de a înțelege un text complex, inclusiv cu caracter juridic sau economic.

Interesul față de această materie a început să se manifeste din ce în ce mai mult în ultimii ani, atât în rândul profesorilor, cât și în rândul elevilor, fapt care subliniază și mai mult existența unei nevoi stridente la nivelul sistemului de educație.

Educația media

În general, politicile publice din domeniu au fost înțelese strict din perspectiva educației digitale pentru tineri, în sensul obținerii de competențe tehnice de accesare a tehnologiei), concretizată prin introducerea Tehnologiei informației și a comunicațiilor în curricula școlară. Interesul pentru această direcție a fost manifestată încă din 2003 când educația digitală și a informației a fost menționată ca o competență cheie pentru educația obligatorie în România, în Raportul cu privire la educația obligatorie. Acest demers este necesar în continuare, dar rezolvă doar una din ariile cheie ale educației media.

Educația media mai este abordată răzleț în manualele de educație civică, parțial în programa de Studii Sociale de la liceu și la disciplina opțională „Competență în Mass Media pentru liceu”. Conform direcțiilor stabilite la nivel european, trebuie dezvoltate în România politici publice care să privească educația media în complexitatea ei, dintr-o perspectivă care să aibă în vedere gândirea critică și perspectiva culturală a acesteia.

O acțiune nouă concretă în această direcție e reprezentată de [proiectul pilot](#) demarat de Ministerul Educației și Cercetării împreună cu Centrul pentru Jurnalism Independent prin care acestea propun unităților de învățământ liceal un program pilot de intervenție educațională în domeniul educației media. Programul își propune să piloteze în perioada 2021 - 2023 un model de intervenție educațională, care implică formare, mentorat și evaluare de impact. Astfel, în procesul de pilotare, profesorii formați vor include elemente de educație media în procesul de predare-învățare, ca parte a activității curente, în cadrul disciplinei limba și literatura română, precum și disciplinele conexe. Va rezulta astfel, un grup profesoral care deține competențele necesare predării educației media și utilizării mass-media în procesul de predare-învățare-evaluare. La finalul perioadei de pilotare și evaluare, se dorește scalarea demersului la nivel național.

Actualmente, planul de acțiune abordat de către Ministerul Educației abordează competența digitală dintr-o perspectivă limitată a abilităților tehnice, fără a include inițiative concrete care să garanteze dezvoltarea competențelor mai largi.

Educație juridică

În baza unui Protocol de colaborare privind educația juridică încheiat în anul 2013 și reînnoit în 2017 între Ministerul Justiției, Ministerul Educației Naționale, Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Public, la care a aderat și Asociația VeDem Just, educația juridică a început să se preda

în mod non-formal la școli și licee, de către profesioniști ai dreptului. Întâlnirile au fost însă sporadice și fără o tematică pre-stabilită și doar la inițiativa profesorilor.

Ulterior, s-a constituit asociația VeDem Just cu scopul declarat de a facilita introducerea educației juridice în școli. Acesta a făcut demersurile pentru predarea acestei discipline ca opțional formal, în paralel cu desfășurarea întâlnirilor cu profesioniști ai dreptului în mod non-formal.

În prezent, disciplina „Educație juridică” poate fi predată ca materie opțională în cadrul CDȘ - curriculum la decizia școlii. Pentru ca aceasta să ajungă pe băncile școlii, programa școlară trebuie aprobată de Consiliul de administrație al școlii, după consultarea Consiliului profesoral, Consiliul consultativ al elevilor și structurii asociative a părinților. Asociația VeDem Just a făcut o [propunere](#) de programă pentru opționalul de „educație juridică”, a alcătuit un manual de educație juridică, a conceput un site-resursă pentru elevi și profesori și a organizat sesiuni de instruire pentru profesorii de juridică. La nivelul anului școlar 2020-2021, opționalul se predă în 93 de școli, pentru 4500 de elevi, de către 100 de profesori încadrați în acele școli.

Pe lângă faptul că au început să se facă pași înspre direcția introducerii educației juridice în școli, educația juridică apare și în unele strategii și programe naționale. Spre exemplu, în Strategia națională anticorupție pe perioada 2016-2020, acțiunea nr. 5 constă în introducerea unor noțiuni elementare de drept, etică și educație civică în programa școlară.

Alte strategii unde se face trimitere la educația civică și/sau juridică: Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2018-2021; Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020; Planul de acțiune în perioada 2018-2020 pentru implementarea Strategiei Naționale Antidrog 2013-2020;

Concluzii

Fără a fi o trecere în revistă a tuturor inițiativelor, strategiilor și proiectelor, eforturile enumerate ne arată interesul tot mai crescut la nivel național față de cele 3 subiecte.

Trăgând linie, rezultatele acestor inițiative până în acest moment indică faptul că un număr mai mare de resurse ar trebui direcționate către implementarea acestor măsuri la o scară mai mare, iar exemplele de bună practică să nu fie doar excepția care confirmă regula. Ținând cont de istoricul intervențiilor pentru introducerea celor 3 materii în școli și de proiectele curente, credem că e nevoie de o intervenție de tip reformă, o soluție care să le asigure coerența, care să folosească progresele făcute până acum și care să fie asumată la nivel central.

Principiile reformei

1. Dincolo de conținut în manuale, trebuie să educăm profesorii

Implementarea educației media, civice și juridice în școli nu poate fi văzută ca un panaceu dacă este abordată doar prin simpla introducere a unor manuale școlare, fără a dezvolta în prealabil competențele profesorilor, de aceea sunt necesare programe de formare a profesorilor și de cursuri acreditate.

2. Dincolo de educație digitală

Competențele digitale sunt atât abilități de tip TIC, cât și competențe media - inclusiv noile media digitale. Însă, la nivel sistemic, atenția a rămas doar asupra educației digitale (TIC), e-learning, educației civice ca materie singulară la liceu, și mai puțin asupra dezvoltării unor politici publice care să le abordeze în complexitatea acestora. Spre exemplu, în acest moment, planul de acțiune abordat de către Ministerul Educației abordează competența digitală dintr-o perspectivă limitată a abilităților tehnice, fără a include inițiative concrete care să garanteze dezvoltarea competențelor mai largi.

3. Nevoia de politici publice

Lipsa politicilor publice are implicații mai largi, precum lipsa unor resurse alocate pentru a dezvolta și implementa cele 3 subiecte, lipsa competențelor digitale sau de educație civică sau juridică în rândul profesorilor și lipsa unui corp de profesioniști interni în sistemul educațional care să predea aceste subiecte.

Propunerea noastră

Pasul 1: cercetare

Realizarea unei cercetări exhaustive cu privire la cultura media, civică și juridică a tinerilor și a competențelor lor media (cum se informează, cum folosesc media, ce nevoi au) și o analiză de nevoi în rândul profesorilor;

Rezultate:

1. **o metodologie** pentru analiza de nevoi - această ne va ajuta să avem o imagine clară, de ansamblu asupra lipsurilor din sistem, de identificarea a bunelor practici și va avea rolul de bază pentru următoarele etape;
2. **45 interviuri** / întâlniri cu tineri și profesori; cel puțin o întâlnire pe județ;
3. O **analiză** exhaustivă cu privire la cultura media, civică și juridică a tinerilor și a competențelor lor media;
4. Un **raport** de evaluare a analizei de nevoi în care se va arăta rezultatele cercetării;

Pasul 2: campanie de advocacy

Creșterea conștientizării publice asupra importanței educației media, civice și juridice în rândul tinerilor. Societatea civilă poate contribui în mod semnificativ la implementarea unei campanii de conștientizare la nivel național a importanței educației media, civice și juridice.

Rezultat:

Reach pe rețelele de socializare: minim 300.000 oameni la care a ajuns mesajul campaniei de conștientizare a avantajelor educației media, civică și juridică;

Pasul 3: crearea de politici publice

Promovarea educației media, civică și juridică prin crearea de noi politici publice care să evalueze dezvoltarea competențelor r în mod transdisciplinar la nivelul sistemului de învățământ și prin înființarea unui grup de lucru care să lucreze la aceste măsuri;

Lipsurile sistemice pot fi abordate doar prin măsuri sistemice, de aceea considerăm că una dintre direcțiile prin care pot fi abordate aceste lipsuri e la nivelul sistemului de învățământ. Fiind materii complexe, credem că este necesară o abordare transdisciplinară a acestora prin dezvoltarea de competențe media, de educație civică și juridică și în disciplinele deja existente. Ulterior, în măsura în care se va dovedi util și fezabil, materiile vor putea fi introduse și ca materii de sine stătătoare în curriculum, pentru a aprofunda subiectul. Avem deja exemplul educației civice la nivelul învățământului gimnazial, măsură cu siguranță ineficientă în absența unei continuități în curricula școlară liceală.

Rezultat:

1. Întâlniri săptămânale / la două săptămâni cu membrii grupului de lucru pentru a avansa propunerile legislative;
2. Un plan legislativ cu propuneri pentru noile modificări și adăugiri la legislația deja existentă. Planul are în vedere analiza legislației primare, secundare și terțiare pentru a vedea dacă există hibe legislative sau frâne în calea propunerilor elaborate de grupul de lucru.

Pasul 4: realizarea de materiale pentru elevi și profesori

Societatea civilă poate fi unul dintre partenerii de bază în această etapă deoarece poate contribui la selectarea materiei care va fi introdusă în curricula școlară. În trecut, asociații precum Centrul pentru Jurnalism Independent, Mediawise Society și Activewatch au elaborat manuale de educație media pentru cursuri, materiale suport și cursuri de formare pentru profesori². Asociația VeDem Just a contribuit la elaborarea broșurii „Unde-i lege nu-i tocmeală” destinată copiilor mici

² Propuneri cu privire la abordarea educației media în curricula școlară au fost propuse de Funky Citizens împreună cu ONG-urile sus menționate și în conținutul [Rezoluției Tinerilor din România, 2020-2027](#)

și a conceput ghidul „Elevul și Legea”, destinat adolescenților. De asemenea, putem contribui și prin expertiza noastră în livrarea de ateliere de educație civică și juridică, prin intermediul materialelor pentru educație civică și juridică de pe educatiecivica.ro și <https://educatiejuridica.ro>.

Pasul 5: formarea profesorilor și transfer de competențe noi în rândul acestora prin urmarea unui program conform de pregătire;

- Pentru a asigura eficiența acestui demers, este importantă dezvoltarea unui model de intervenție care să privească profesorii în toate etapele formării lor profesionale - atât ca parte a formării profesionale continue, dar și în etapa de formare inițială (licee pedagogice și învățământ universitar).
- Modelul de intervenție trebuie să aibă în vedere atât formarea profesorilor, cât și asigurarea sprijinului pentru aceștia prin mentorat și dezvoltare de comunități de practică profesională.
- Programe de evaluare a măsurilor implementate pentru asigurarea creșterii calității curriculei școlare;
- Pentru ca aceste măsuri să aibă eficiența urmărită, credem că sunt mai mult decât necesare programele de evaluare a învățării și a obiectivelor de învățare, a metodelor de lucru și de evaluare a impactului acestor măsuri.

Rezultat:

Minim 1500 de profesori participanți la trainingurile de formare de noi competențe;

Pasul 6: promovarea parteneriatelor dintre ONG-uri și instituțiile școlare;

- Pe lângă intervenția la nivelul curriculei școlare, o măsură complementară pentru introducerea acestor materii în școli poate fi prin colaborarea dintre ONG-uri și școli. Cu toate că în ultimii ani parteneriatele au început să devină tot mai dese, colaborările se întâmplă în continuare ocazional, în cadrul Săptămâna „Școala altfel” sau în funcție de anumite criterii subiective, precum deschiderea direcțiunii către astfel de colaborări.
- Prin promovarea și susținerea parteneriatelor dintre școli / inspectorate și ONG-uri se pot astfel suplini eventuale sincope sistemice sau completa sistemul. Pentru ca aceste parteneriate să poată fi concretizate, credem că este extrem de importantă și crearea unor linii de finanțare care să susțină ONG-urile pentru ca acestea să aibă resursele necesare.
- Pe lângă implementarea formală a educației media, civice și juridice în școli, ONG-urile pot veni cu o perspectivă complementară a acestor măsuri prin desfășurarea de activități non-formale cu elevii. De exemplu, există deja modele de bună practică și inițiative care pot fi un model de inspirație prin intermediul cărora ONG-urile, de-a lungul anilor, au contribuit la dezvoltarea abilităților și transmiterea informațiilor cu privire la educația media. În atelierele ținute de acestea, ONG-urile și-au îndreptat atenția înspre abordarea temei dintr-o perspectivă mai largă, atingând subiecte precum participarea civică, gândirea critică, siguranța pe internet și abilități digitale.

Rezultat

Minimum 15 parteneriate de colaborare între ONG-uri și inspectorate școlare.

Pasul 7: implementarea de programe-pilot în școli

Înainte ca aceste materii, în formatul lor regândit și reanalizat în urma etapelor de mai sus, să fie introduse în școli la nivel sistemic, propunem ca testarea să se facă, mai întâi, prin intermediul unor programe-pilot la nivelul unor școli. Aceste programe sunt deosebit de utile pentru a evalua calitatea materialelor realizate, nivelul de interes din partea elevilor și a profesorilor și, ulterior, pentru a vedea cum ar putea fi implementate, într-un mod eficient, la nivelului întregului sistem de educație.

Rezultat:

Program de pilotare care implică formare, asistență și o comunitate de practică pentru profesori în livrarea cursurilor.

Cine beneficiază de educația pentru cetățean:

Instituțiile de învățământ din
România;

Elevi și profesori și
profesioniști din domeniul
educației;

Universitățile - unități de
formare pentru profesioniști
din domeniul educației;